

3. Ermolayeva, Zh. E. (2008). *Ispolzovaniye blog-tekhnologii v uchebnom protsesse vuza*. [Use of blog technologies in the educational process of the university]. – Rezhym dostupa: <http://www.eduneo.ru/ispolzovanie-blog-tekhnologij-v-uchebnom-processe-vuza/>.

4. Ermolayeva, Zh. E. (2017). *Termiografiya: usloviya i metodyka formirovaniya ponyatiino-terminologicheskoi kultury spetsialistov pozharnotekhnicheskogo profilya*. [Thermography: conditions and methodology for the formation of the terminological culture of fire and technical specialists]. Moscow.

5. Kononova, O. L. (2013). *Vykorystannya blog-resursiv na zanyattakh z inozemnoi movy «Suchasni pidkhydy do navchannya inozemnoi movy: shlyakhy intehratsii shkoly ta VNZ»*. [Use of blog resources in foreign language classes Modern approaches to foreign language learning: ways to integrate schools and universities]. Kharkiv.

6. Labudko, S. P. (2013). *Blog yak suchasnyi zasib vzayemodii vchyteliv*. [Blog as a modern means of interaction between teachers]. [Elektronnyi resurs].

7. Marishchuk, L. V. (2016). *Sposobnosti k inostrannym yazykam: razvytye v protsesse obucheniya: kollektivnaya monografiya*. [Ability to foreign languages: development in the learning process]. Moscow.

8. Prikhodko, A. M. (2013). *Vykorystannya bloh-tekhnolohiyi u protsesi vykladannia rosiiskoi movy yak inozemnoi*. [Use of blog technology in the process of

teaching Russian as a foreign language]. [Elektronnyi resurs].

9. Sysoyev, P. V. (2009). *Tekhnolohiyi Web 2.0: Sotsialnyi servis blogov v obuchenii inostrannomu yazyku*. [Technologies Web 2.0: Social blogging service in learning a foreign language]. Moscow.

10. Sysoyev, P. V. (2009). *Blog-tekhnolohiya v obuchenyy inostrannomu yazyku*. [Blog-technology in learning a foreign language]. [Elektronnyi resurs].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ПРИБОРА Роман Іванович – кандидат педагогічних наук, викладач кафедри філософії, соціально-гуманітарних дисциплін, іноземних мов, української та латинської мов №2 Донецького національного медичного університету.

Наукові інтереси: методика викладання англійської мови у вищій школі, використання ІКТ для формування іншомовних компетентностей.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

PRYBORA Roman Ivanovych – Candidate of Pedagogical Sciences, Teacher of the Chair of Philosophy, Social Humanitarian Sciences, Foreign Languages, Ukrainian and Latin №2, Donetsk National Medical University.

Circle of scientific interests: methods of teaching English in higher educational establishments, the use of ICT for the development of the foreign language competences.

Дата надходження рукопису 23. 12. 2017 р.

Рецензент – д.п.н. професор С. І. Шандрук.

УДК:373.5.016:741/743(07)

ТКАЧУК Ольга Сергіївна –

старший викладач кафедри теорії

та методик початкової освіти

Рівненського державного гуманітарного університету

e-mail: Olichka.Tkachuk64@gmail.com

ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД ДО ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Реформування освіти в Україні передбачає уведення компетентнісного підходу як орієнтиру на кінцевий результат навчання – сформованість компетентностей учня. У нормативних документах зазначається, що мета художнього виховання засобами образотворчого мистецтва полягає у формуванні й розвитку в учнів комплексу ключових, міжпредметних і предметних компетентностей у процесі опанування художніх цінностей та способів художньої діяльності шляхом здобуття власного естетичного досвіду [5]. А це передбачає застосування принципів поліхудожності, інтегративності,

варіативності, інноваційних підходів і методів. Крім того, методикою чинної програми передбачено гармонійне поєднання в структурі уроку різноманітних видів діяльності й видів мистецтва, використання внутрішньої галузевої інтеграції та міжпредметних зв'язків. Результати проведеного анкетування вчителів образотворчого мистецтва та студентів педагогічних факультетів Рівненського державного гуманітарного університету дозволяють зробити висновок про значний інтерес до методики реалізації інтегративного підходу, існування труднощів у проведенні інтегрованих уроків та уведення комплексних інтегративних завдань до структури традиційних уроків образотворчого мистецтва

за компетентнісним підходом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Витоки інтегративного підходу знаходимо у працях та створених системах навчання й виховання Я. Коменського, Й. Песталоцці, Дж. Дьюї, Г. Фрезинга, Е. Хофмана, К. Ушинського, А. Макаренка, В. Сухомлинського та ін. Необхідність інтеграції доведена філософами, психологами, педагогами, дидактами та лінгводидактами. Органічне поєднання в уроці відомостей інших навчальних предметів навколо однієї теми сприяє, на думку дидактів, інформаційному збагаченню сприймання, мислення і почуттів учнів за рахунок цікавого матеріалу, що дає змогу з різних боків пізнати якість явища, поняття, досягти цілісності знань [7, с.260]. Сучасне розуміння інтеграції змісту навчання, методики проведення інтегрованих уроків міститься у працях О. Біляєва, Л. Варзацької, М. Вашуленка, Л. Власенко, О. Гайдамаки, І. Дичківської, В. Ільченка, О. Красовської, Л. Любарської, Л. Масол, В. Паламарчук, О. Савченко, Л.Соколової, О. Тимченко, В. Федоренка, В. Юсова та ін. Учені вважають, що перспективність цього підходу полягає у тому, що він дає змогу нівелювати слабкі сторони предметної системи навчання, подолати розрізненість, фрагментарність у сприйманні навколишнього світу й навчання, створювати сприятливі умови для формування у дитини здатності сприймати предмети та явища різнобічно, системно, емоційно [1].

Ключовим поняттям інтегративного підходу є інтеграція, яка розуміється науковцями як створення нового цілого на основі виявлених однотипних елементів та частин у декількох раніше різних одиницях (навчальних предметах, темах, видах діяльності) й пристосування цих елементів та їхнє об'єднання в досі не існуючий моноліт [8]. На сучасному етапі виокремлюють внутрішньопредметну, міжпредметну, загальнопредметну типи інтеграції. Відповідно до цього вчені пропонують поетапне впровадження інтегративного підходу. На початковому етапі основна увага приділяється реалізації внутрішньопредметної інтеграції, кінцевим результатом якої є теоретичні елементарні знання. Далі упроваджується міжпредметна інтеграція, яка передбачає формування цілісного поняття. На завершальному етапі здійснюється загальнопредметна інтеграція, у процесі якої виробляються загальнопредметні ключові компетентності [8]. Вказівки на це знаходимо в навчальних програмах, які спрямовують на реалізацію міжпредметної інтеграції, у ході якої формується науковий світогляд, зокрема у освітній галузі «Мистецтво» в початковій школі, що створює базу для успішного

опанування учнями художніх компетенцій основної школи [5].

Мета статті – виявити методичні можливості впровадження інтегративного підходу в навчальний процес початкової школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтегративний підхід до проведення уроків образотворчого мистецтва розуміємо як програму педагогічної діяльності, що передбачає знаходження спільних понять, тем, видів діяльності для зближення предметних знань та отримання нових на перетині традиційних. Основними шляхами реалізації зазначеного підходу вважаємо проведення *інтегрованих уроків* і використання *комплексних інтегративних завдань* на різних етапах традиційних за типом уроків образотворчого мистецтва, що відповідає загальноприйнятому в дидактиці розумінню інтегрованого уроку, в основі якого лежить інтеграція шкільних предметів і використання тематично об'єднаного матеріалу в межах одного чи двох (спарених) уроків, які сприяють глибокому сприйманню та осмисленню якогось конкретного поняття (міжпредметні зв'язки) [7]. Отже, традиційними *інтегрованими уроками* вважають лише ті, у підготовці яких беруть участь вчителі різних предметів, тобто ті, які мають міждисциплінарний характер (охоплюють різні предмети шкільного навчального плану).

Метою інтегрованих уроків, на думку вчених, є створення передумов для різнобічного розгляду учнями певного об'єкта, поняття, явища, формування системного мислення, збудження уяви, позитивного емоційного ставлення до пізнання [2]. Подібне розуміння сутності інтегрованих уроків знаходимо в працях С. Коновець та О. Красовської, які розглядають цей тип уроків як нестандартні, побудовані перш за все на предметній інтеграції, що дає можливість вчителям проводити спарені уроки (музика й декоративне мистецтво; образотворче мистецтво та літературне читання тощо) [4]. Своєрідність таких уроків зумовлює використання інноваційних технологій, серед яких, на нашу думку, пріоритетними є інтерактивні та проектні. Саме вони найбільше відповідають векторам особистісної та компетентнісної освіти. Проілюструємо свою думку конкретними прикладами. Так, на наш погляд, проведення інтегрованого уроку (образотворче мистецтво та літературне читання із залученням міжпредметних зв'язків із музичним мистецтвом) на тему «Художній образ в мистецтві» підготує учнів 4-го класу до більш глибокого сприймання інших програмових тем, таких, як «Художній образ у

графіці, живописі та скульптурі», «Художній образ у декоративно-прикладному мистецтві, архітектурі та дизайні», «Образи природи, тварин, людей в мистецтві», «Образ рідного краю в мистецтві» (внутрішня галузева інтеграція), буде сприяти формуванню цілісного й різнобічного уявлення про наскрізне поняття «образ». Крім того, цей урок передбачає реалізацію предметної (різні навчальні предмети), понятійної (наскрізне поняття «художній образ»), мовленнєвої (задіяні різні види мовленнєвої діяльності: *слухання* творів, розповіді вчителя; *читання* текстів із підручника; *говоріння* – відповіді на питання, створення діалогів і монологічних висловлювань; *письмове* виконання завдань), діяльнісної (поєднання художньої – образотворчої, музичної, літературної, – ігрової, практичної (трудової)) типів і видів інтеграції.

Аналіз програм, підручників і дидактичних матеріалів для початкової школи дозволив нам побудувати систему інтегрованих уроків на основі образотворчого мистецтва для 4 класу, вихідні положення якої ми узагальнили в таблиці.

Крім зазначених у таблиці, цікавим і ефективним буде проведення інтегрованих уроків «Чарівний світ української писанки» (зінтегровані теми «Декоративно-прикладне мистецтво. Писанкарство» та позакласне читання «Писанка – неповторне багатство українського народу»; «Квіти – краса життя» (трудове навчання – складання колективної композиції «Квітник біля хати»; образотворче мистецтво – розширення уявлень про роботу художника ландшафтного дизайнера; уроку розвитку мовлення – складання тексту-опису за уявою), матеріали до проведення яких містяться у посібнику «Бінарні уроки в початковій школі» [2]. Ми пропонуємо провести ці заняття з використанням проектної технології, яка вимагає від учителя та дітей значної підготовчої роботи: вчитель заздалегідь планує питання, розробляє індивідуальні та групові завдання, пошукові за своєю сутністю. Можна клас поділити на групи: *літературознавці* досліджуватимуть художній образ писанки у творчості поетів і прозаїків, добиратимуть текстовий матеріал для ілюстрації; *історики* знаходять матеріал про історію музеїв писанок в Україні, збиратимуть краєзнавчі матеріали; група *мистецтвознавців* добиратиме, фотграфуватиме, готуватиме альбом зі зразками писанок у різних видах мистецтва, досліджуватиме орнаменти й типи розписів. Такий урок і підготовка до нього надовго запам'ятаються дітям, викличуть позитивні емоції і створять цілісний художній образ писанки, стимулюватимуть бажання самим

долучатися до вікових українських традицій, продемонструвати свій талант художника.

Основними прийомами реалізації інтегративного підходу на уроках образотворчого мистецтва вважаємо: – *семантизацію* – роботу над значенням і походженням слів чи термінів, встановлення їхніх взаємозв'язків із подальшим творчим використанням семантизованих слів у різних навчальних ситуаціях; – *укладання міжпредметних тематичних термінологічних словничків* для комплексної роботи на уроках із різних предметів (уроки образотворчого мистецтва, української мови та літературного читання). Наприклад, чинною програмою 4 класу передбачено роботу над наскрізними поняттям «художній образ», у процесі якої учні повинні отримати чітке уявлення про специфіку вирішення художнього образу в різних видах образотворчого мистецтва [6]. Це внутрішня інтеграція. Ми ж пропонуємо додати поняття «художнього образу» в літературі та уживання цього слова у різних життєвих ситуаціях. Для ілюстрації пропонуємо фрагмент із міжпредметного тлумачного словничка, у якому вміщені словникові статті «образ» із Великого тлумачного словника (українська мова), «художній образ» із словника-довідника «Образотворче мистецтво» [7], «образ художній» із словника літературознавчих термінів: **Образ** – відображення зовнішнього вигляду когось, чого-небудь (портрет, фотографія, скульптура); – специфічна для літератури й мистецтва конкретно-чуттєва форма відображення дійсності; – зображення якого-небудь явища через інше, конкретніше або яскравіше, за допомогою мовного звороту, переносного вживання слова (троп); – те, що вимальовується, постає в чий-небудь уяві.

Художній образ – спеціальна, властива мистецтву форма відображення дійсності, яка виявляє загальне через конкретне, індивідуальне, що виникає у творчому процесі митця і втілюється в матеріальній формі. Завжди суб'єктивний, унікальний, емоційний.

Образ художній – створена засобами мови узагальнена картина реальної дійсності або переживань митця у формі конкретного, життєво повного явища (образ Баби Яги, Снігуроньки, Батьківщини, ліричного героя). Це матеріал для вчителя, який він може самостійно адаптувати до потреб свого класу. Після ознайомлення учнів із комплексною статтею пропонуємо провести спочатку інтегративну бесіду, потім ілюстрування цих статей прикладами учнів, складання речень, у яких слово «образ» вживалося б у різних значеннях. На домашнє завдання можна запропонувати учням намалювати ілюстрації до художніх творів, які вивчалися на уроках

читання або створити свій улюблений художній образ. У процесі виконання таких завдань поєднується понятійна, предметна, мовленнєва та діяльнісна види інтеграції.

Крім розглянутих інтегративних прийомів, уважаємо ефективними традиційне *словесне малювання* і *опис художнього твору* (картини, виробу декоративно-прикладного мистецтва тощо). Такі завдання інтегрують зміст уроку образотворчого мистецтва й уроку розвитку мовлення, поєднують мовленнєву, предметну, художню види інтеграції. Їм можна легко надати ситуативний характер, запропонувавши, наприклад, виконати роль екскурсовода біля одного з експонатів музею прикладного мистецтва вашого міста. Близьким до розглянутих видом роботи на уроці є *асоціативне малювання* за тематично близьким музичним твором. Його можна провести у вигляді творчого конкурсу на найбільш уважного й креативного відвідувача уявного концерту. Так, за чинною програмою для уроків образотворчого мистецтва пропонуються орієнтовні тематичні завдання «Мій рідний край», «Неначе писанка село» тощо, а для основного матеріалу для сприймання на уроках музичного мистецтва прослуховування Л. Бетховена «Варіації на українські теми», М. Калачевського «Українська симфонія» тощо. Наступним цікавим інтегративним прийомом вважаємо «оживлення» (*персоніфікацію*) речей, понять, явищ (інтеграція образотворчого мистецтва й розвитку мовлення, розвиток уяви), який повністю відповідає програмі, що спрямовує вчителів на роботу зі створення фантастичного (казкового) та реалістичного образу, виявлення різниці між декоративною й реалістичною манерою зображення [5]. Серед інших ефективних, на нашу думку, інтегративних прийомів є *розігрування й моделювання уявних ситуацій, міжпредметні вікторини, конкурси, розв'язування й складання тематичних кросвордів*. Отже, інтегративні завдання є важливим засобом реалізації інтегративного підходу, вони не потребують додаткового часу на підготовку чи виконання, можуть проводитися на традиційних за типом уроках як один із структурних елементів, викликають зацікавленість учнів матеріалом.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Аналіз нормативних документів і методичної літератури, анкетування вчителів образотворчого мистецтва, студентів, власна педагогічна діяльність автора засвідчують актуальність досліджень з упровадження інтегративного підходу у практику початкового навчання. *Інтегровані уроки* безпосередньо пов'язані з реалізацією компетентнісного підходу, формуванням ключових компетентностей,

оскільки формують цілісну особистість, пристосовану до життя, здатну успішно соціалізуватися. інтеграція навчального матеріалу з різних предметів є природною і відповідає меті початкової освіти.

Перспективним вважаємо дослідження в галузі методики використання інтегративного підходу до навчання образотворчого мистецтва, укладання збірників ситуативних й ігрових завдань інтегративного змісту, створення тлумачних міжпредметних словничків для учнів початкових класів тощо.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Варзацька Л. О. Інтегровані уроки рідної мови і мовлення. Методичний посібник / Л. Варзацька. – К.: Юніверс, 2000. – 143 с.
2. Власенко Л. Бінарні уроки в початковій школі / Л. Власенко, Л. Соколова, О. Тимченко. – Харків: Торсінг, 2002. – 96 с.
3. Коновець С. В. Образотворче мистецтво в початковій школі. Методичний посібник / С. В. Коновець. – К., 2000. – 79 с.
4. Красовська О. Образотворче мистецтво з методикою викладання у початковій школі: навчальний посібник / О. Красовська. – Львів: «Новий світ – 2000», 2016. – 292 с.
5. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1–4 класи. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2012. – 392 с.
6. Пасічний А. Образотворче мистецтво. Словник-довідник / А. Пасічний. – Тернопіль: Навчальна книга. – Богдан, 2003. – 216 с.
7. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: підручник для студентів педагогічних факультетів / О. Я. Савченко. – К.: Генеза, 2000. – 312 с.
8. Светловская Н. Н. Об интеграции как методическом явлении и ее возможностях в начальном обучении / Н. Н. Светловская // Начальная школа. – 1990. – №5. – С. 57–60.

REFERENCES

1. Varzats'ka, L. O. (2000). *Intehrovani uroky ridnoyi movy i movlennya. Metodychnyy posibnyk*. [Integrated lessons of mother tongue and speech. Methodical manual]. Kyiv, Yunivers.
2. Vlasenko, L. (2002). *Binarni uroky v pochatkoviy shkoli*. [Binary lessons at elementary school]. Kharkiv: Torsinh.
3. Konovets', S. V. (2000). *Obrazotvorche mystetstvo v pochatkoviy shkoli. Metodychnyy posibnyk*. [Fine Arts in Elementary School. Methodical manual]. Kyiv.
4. Krasovs'ka, O. (2016). *Obrazotvorche mystetstvo z metodykoyu vykladannya u pochatkoviy shkoli: navchal'nyy posibnyk*. [Fine art with teaching methodology in elementary school: tutorial]. L'viv.
5. *Navchal'ni prohramy dlya zahal'noosvitnikh navchal'nykh zakladiv iz navchanniam ukrayins'koyu movoyu. 1–4 klasy*. [Educational programs for general

educational institutions with Ukrainian language education. 1–4 classes]. Kyiv.

6. Pasichnyy, A. (2003). *Obrazotvorche mystetstvo. Slovnyk-dovidnyk*. [Art. Dictionary-directory] Ternopil'.

7. Savchenko, O. Ya. (2000). *Dydaktyka pochatkovoyi shkoly: pidruchnyk dlya studentiv pedahohichnykh fakul'tetiv*. [Elementary Didactics: a textbook for students of pedagogical faculties]. Kyiv.

8. Svetlovskaya, N. N. (1990). *Ob yntehratsyyi kak metodycheskom yavlenyyi y ee vozmozhnostyakh v nachal'nom obuchenyyi*. [Integration as a methodological phenomenon and its possibilities in initial education]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ТКАЧУК Ольга Сергіївна – старший викладач кафедри теорії та методик початкової освіти Рівненського державного гуманітарного університету.

Наукові інтереси: теорія та методика початкової освіти, дослідження актуальних проблем сучасної початкової школи.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

TKACHUK Olga Sergeevna – Senior Lecturer at the Department of Theory and Methodology of Elementary Education, Rivne State Humanitarian Universit.

Circle of scientific interests: theory and methodology of elementary education, research of actual problems of the modern elementary school.

Дата надходження рукопису 23. 12. 2017 р.

Рецензент – д.п.н. професор О. С. Радул.

УДК 372.8:687.016.5

ШЕЛУДЬКО Інна Віталіївна –

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри професійної освіти та комп'ютерних технологій Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка
e-mail: inna_sheludko@ukr.net

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ У МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ ШВЕЙНОГО ПРОФІЛЮ ЗАСОБАМИ ЕТНОДИЗАЙНУ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. В основу розвитку сучасного українського суспільства, з самого початку його становлення, було покладено гуманістичні цінності та взято курс на розвиток творчої особистості, яка володіє окрім загальноосвітніх знань і вмінь певною культурою: загальнолюдською, національною, професійною тощо. Перетворення цих ідей в життя, певною мірою, залежить від освіти, від готовності педагога до реалізації їх в процесі навчально-педагогічної діяльності, зокрема – професійної [4].

Складовою професійної освіти є професійно-технічна освіта з підготовки робітничих кадрів як для промислової сфери виробництва, так і для сфери послуг. Якість професійно-технічної освіти щодо професійної підготовленості кваліфікованого робітника швейного профілю залежить від компетентнісного рівня педагога сучасної професійної школи (інженера-педагога), що визначається не лише техніко-технологічними знаннями й вміннями, але й художньо-естетичною культурою в галузі швейного виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначимо, що наукові основи

естетики і художньої творчості, мистецької освіти, дизайну знайшли відображення у працях В. Кагана, Н. Креденець, Л. Масол, М. Лещенко, В. Орлова, О. Отич, В. Радкевич, О. Рудницької та інших науковців. Праці Б. Ананьєва, О. Асмолова, М. Бердяєва, С. Раппопорта, П. Якобсона розкривають основи розвитку особистості в контексті мистецтва, естетики та художньої творчості. Різні аспекти теоретичних положень професійної підготовки, структури діяльності педагога професійної школи – інженера-педагога, висвітлювали такі відомі науковці як: С. Батишев, Е. Зеєр, О. Коваленко, Н. Ничкало та ін.

Мета статті. У статті ставимо за мету проаналізувати і виявити основні формування професійної майстерності у майбутніх інженерів-педагогів швейного профілю засобами етнодизайну.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна професійно-технічна освіта потребує висококваліфікованих інженерів-педагогів, оскільки саме вони здійснюють підготовку робітничого потенціалу країни від якого залежить економічна могутність держави та добробут нації. У Національній доктрині розвитку освіти